

Лінь Янь
Lin Yan

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

THE PECULIARITIES OF ARTISTIC AND INTERPRETIVE ACTIVITY OF MUSIC TEACHERS

У статті розглянуто особливості художньо-інтерпретаційної діяльності вчителів музичного мистецтва, що передбачає наявність музичних знань та умінь аналізувати, порівнювати та узагальнювати художні явища; осмислене тлумачення емоційно-образного змісту музичного твору з певної культурно-історичної позиції; обговорення, діалог, дискусії щодо пояснення використаних в інтерпретованому музичному творі певних художніх прийомів та засобів виразності; вміння співвіднести емоційне сприйняття музичного твору з понятійним судженням, переносячи це судження на інші види та жанри мистецтва.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, художньо-інтерпретаційна діяльність, музичний твір, розуміння, тлумачення, спілкування.

На сучасному етапі розвитку мистецької освіти України і Китаю зростає актуальність вивчення питань, пов'язаних із художньою інтерпретаційною діяльністю майбутніх учителів музики. Аналіз робіт у галузі музичної педагогіки свідчить про наявність наукового підґрунтя для вирішення проблеми залучення китайських студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності. Методологічною основою дослідження означеної проблеми стали роботи науковців у галузі мистецької освіти (А. Козир, Л. Куненко, Н. Мозгальова, Г. Падалка, О. Щолокова та ін.) та методики вокального навчання (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, Рігс та ін.).

Мета статті – визначити особливості художньо-інтерпретаційної діяльності вчителів музичного мистецтва.

Відзначимо, що діяльність є одним із найширших понять соціально-гуманітарних наук, яке особливо часто використовується в сучасній філософії, психології, педагогіці та музикознавстві. З філософської точки зору, діяльність – це специфічна форма активного відношення людини до оточуючого світу, що передбачає його цілеспрямоване перетворення та зміну [13, с. 123]. Як психологічний процес діяльність являє собою складне структурне утворення, у якому відбувається взаємодія різних елементів: дій, операцій, що зумовлюються мотивацією, цілями, завданнями [12, с. 98]. Педагоги, трактуючи категорію діяльності виходять з уявлення про єдність особистості та її продуктивних дій. Освітній процес розглядається як процес діяльності, спрямований на становлення особистості, прищеплення їй умінь оцінювати, вибирати і конструювати такі види роботи, які відповідають її індивідуальності і потребі в саморозвиткові [3, с. 34]. З цих позицій художньо-інтерпретаційну діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядають як чинник його творчого становлення, як стимул усебічного розвитку. Використання художньо-інтерпретаційної діяльності на заняттях із вокалу в педагогічному вузі дозволяє студентам формувати активну професійну позицію, усвідомлювати важливість вокального виконавства в їхній майбутній роботі, виховувати самостійність у розумінні та інтерпретації музичних творів.

Розглянемо сутність художньої інтерпретації та її місце в сучасній виконавській практиці. На думку Н. Корихалової, з'явившись у музичному побуті у 60-х роках XIX століття поняття “інтерпретація” стало означати не просте технічне відтворення нотного тексту, а творче самостійне тлумачення музичного твору. На переконання вченої, виконавця можна назвати

відмінним, посереднім, віртуозом, але він може не бути інтерпретатором” [5, с. 10]. В енциклопедичному музичному словнику творчий процес тлумачення музичного твору називається інтерпретацією. Діяльнісний аспект музичної інтерпретації засвідчує твердження Ю. Кочнева: “Музична інтерпретація – це особлива (ідеальна) форма демонстації музичного твору, його існування в саморозвитку, в діяльності та через діяльність окремої людини” [6, с. 5]. На думку Г. Князевої, в мистецтві інтерпретації завжди присутні елементи репродуктивного (виконавські традиції, технологічні прийоми, художній досвід виконавця тощо), які спрямовуються на вирішення творчого завдання – виконавського втілення музичного твору (продуктивне начало). У зв’язку з цим, учені акцентують увагу на тому, що виконавське мистецтво є вторинною щодо до авторського зразка, відносно самостійною художньою діяльністю, творча суть якої виявляється в кінцевому продукті – інтерпретації [2, с. 107].

Істотною відмінністю художньої інтерпретації є розуміння художньо-образного змісту твору, адже художник-інтерпретатор спочатку визначає своє “первинне” розуміння твору, а потім уже пропонує публіці його власне тлумачення. Зрозуміло, у розуміння немає меж, і воно постійно поглиблюється та уточнюється. Однак, якщо у співавтора не виникає будь-якого розуміння, то художнього трактування просто не відбувається. Тобто розуміння є умовою, а не результатом художньої інтерпретації [10, с.11]. Таким чином, у художній інтерпретації розуміння є суб’єктивним, психологічним явищем, а тлумачення (прочитання) – його об’єктивуванням, що має комунікативну мету. У цьому сенсі тлумачення є близьким до пояснення, однак може бути не тільки теоретичним, а й художнім.

Аналіз наукових праць (З. Наер, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.) дозволив виокремити основні характеристики розуміння, а саме: один із найважливіших і специфічних процесів у взаємозв’язках людини з мистецтвом”; функція розуму, що здійснюється на основі єдності пізнавального, етичного та естетичного компонентів людської діяльності; процес “особистісного пошуку художнього смислу, вираженого у формі символічних значень мистецького твору”; “емоційно забарвлена пізнавальна активність”, “мисленевий процес, спрямований на виявлення істотних рис, властивостей та смислових зв’язків художнього зору; здатність до інтерпретації метафорично-символічного значення образного змісту”. Не можна не погодитись з думкою О. Рудницької, яка вважає основною властивістю розуміння його відповідність авторському задуму. При цьому, рівень розуміння повноти авторського задуму може, “обмежитися найпростішими емоціями задоволення від упізнання звичних і простих для сприйняття образів, однак може і сягнути високого духовного напруження у процесі пізнання глибинного смислу мистецького явища” [11, с. 102-111]. У такому аспекті розуміння змісту літературного джерела є запорукою створення переконливого художнього образу вокального твору.

Сказане зумовлює розглянути питання розуміння виконавського тексту. Як зазначається у теорії музичної інтерпретації, виконавський текст твору є сукупністю виконавських версій твору, в тому числі версій різних суб’єктів інтерпретації, а також версій одного суб’єкту інтерпретації, створених у різний час, у різних виконавських умовах (під час концертів, записів, репетицій) [18, с. 38]. На думку Т. Лимарьової, важливість розуміння музичного тексту в контексті виконавської інтерпретації необхідне для того, щоб показати образно-смислове зростання композиторської спадщини у виконавській творчості, – показати, як саме минуле змінюється разом із нами і йде поруч з нами в сьогоденні. Вчена вважає, що оскільки виконавський текст – як і будь-який інший текст – існує в межах “між нормою та її порушеннями”, в процесі виконавської інтерпретації необхідно не тільки осмислити поняття “правильних”, “неправильних”, “нових” виконавських текстів, а й розкрити їх функції щодо відношення як до твору, так і до культури загалом, причому ці функції не замінюють і не підмінюють одна одну, адже кожна має свою вагу і особливий характер відповідальності [7, с. 234]. Варто відзначити, що розуміння нотного тексту, як і будь-яке його прочитання, є трансформативним, оскільки виконавець неминуче вносить у текст свою особистість, свою культурну пам’ять, коди і асоціації. З цих позицій художню інтерпретацію можна розглядати як процес

і результат створення версії оригіналу, або ж власного художнього твору на основі творчого переосмислення нехудожніх явищ або ж “первинного” твору мистецтва, який підлягає різним варіантам трансформацій.

у цьому сенсі цінною є думка Н. Корихалової про те, що “створювана художником-артистом виконавська інтерпретація, яка містить його бачення, розуміння, тлумачення виступає результатом його творчої діяльності” [5, с. 34]. Таку діяльність науковці називають художньо-інтерпретаційною. Аналіз наукових праць дозволив констатувати, що при аналізі художньо-інтерпретаційної діяльності зазвичай виокремлюють три основних рівні: генетичний – досліджують психофізіологічні механізми спільної діяльності вчителя й учня в процесі створення художньої інтерпретації; структурно-функціональний – розглядають окремі дії: розумові, моторні, чуттєві, ієрархічні зв'язки між ними в процесі художньо-інтерпретаційної діяльності; динамічний – досліджуються умови, які забезпечують успішність художньо-інтерпретаційної діяльності.

Залежно від типів та рівнів наукового знання художньо-інтерпретаційну діяльність розрізняють за формами і механізмами, іноді набуваючи складного багаторівневого характеру. Першим і найголовнішим спільним моментом усіх різновидів художньо-інтерпретаційна діяльності є їхня комунікативна спрямованість. “Інтерпретація – основа будь-якого процесу комунікації” – підкреслює Є. Колесник [4, с. 57]. Відтак можна стверджувати, що музичне виконавство є явищем вербальним, що включає як жанри, безпосередньо пов'язані зі словом, так і жанри суто музично-інструментальні.

У роботі В. Москаленка “Про специфіку музичної інтерпретації” автор наголошує на важливості інтерпретаційно-комунікативної діяльності, яка виявляється по-перше під час виконання твору, коли зусилля виконавця спрямовані на формування комунікативних невербальних зв'язків зі слухачами і, по-друге, під час розгляду будь-якого музикознавчого осмислення музичної події як комунікативно-інтерпретаційного процесу. “Ідеться, на думку автора, про загальні закономірності інтерпретації подій, пов'язаних із мистецтвом звуків”. Окрім того, така інтерпретаційна діяльність, за словами В. Москаленка, виражена відстороненою, “немузичною” мовою, і мала би бути пов'язаною з музикознавчою інтерпретацією і в тому широкому сенсі, у якому трактує її автор (не як сферу суто наукового пізнання, а як будь-якого вербалізованого знання про музику). Вона становить один із підвидів надзвичайно широкої інтерпретаційної сфери, об'єднаної головним принципом – “вербалізації невербального” [8, с. 8-10].

Важливим етапом “вербалізації невербального” є слово про музику, тобто переведення в іншу знакову систему того, що спершу було зафіксоване умовними позначеннями в певному нотному кодуванні, пізніше – інтерпретоване у звуках. Це динамічний процес (опису та аналізу музики словами), поза яким існування музики лише в закодованому варіанті не мало б жодного мистецького сенсу. Проте, “Навіть досвідченому лекторові може знадобитися безліч допоміжних слів, щоб належним чином передати сенс спожитих в оригінальному музичному тексті смислових виразів” – зазначає Н. Мятієва [9, с. 34]. Отже, в такому контексті маємо справу вже з інтерпретацією інтерпретованого, що також накладає відбиток на (розуміння) даної музичної версії.

Аналіз виконавської практики засвідчив наявність у структурі художньо-інтерпретаційної діяльності двох складових: формування інтерпретаційного задуму та його звукового втілення, що передбачає осягнення художньо-змістової сутності музичного твору з подальшим художньо-звуковим утіленням. Діяльність осягнення спрямована на відбір та осмислення художньої інформації, закладеної у музичному творі; діяльність утілення спрямована у протилежному напрямі – на добір адекватних засобів виразності та об'єктивацію ідеального уявлення образу твору у звуковій формі. Визначальне значення для вчителя музики має здатність до художньо-інтерпретаційної діяльності, адже компетентний педагог повинен грамотно прочитати, глибоко зрозуміти, відчути та яскраво виконати музичний твір. У такому

контексті художньо-інтерпретаційна діяльність може розглядатись як чинник становлення особистості майбутнього вчителя, збагачений досвідом творчості, спілкування. Під художньо-інтерпретаційною діяльністю розуміємо пізнавальну та виконавську активність учителя музики, спрямовану на переосмислення змісту музичного твору з метою його переконливого виконання та художнього тлумачення дітям. Художньо-інтерпретаційна діяльність виступає спочатку як пізнавально-теоретична, а потім як виконавська, що складається з декількох етапів, спрямованих на визначений виконавський результат. Оскільки такий результат може бути досягнутий різними способами (діями) або шляхами (методами), музикознавці наголошують на варіативності та багатоаспектності художньо-інтерпретаційної діяльності. Для успішного здійснення художньо-інтерпретаційної діяльності, на думку Н. Мозгальнової, необхідна наявність позитивної установки на таку діяльність, загальна та спеціальна освіченість, виконавська культура та виконавський досвід, що реалізується в процесі створення переконливої інтерпретації музичного твору [7, с. 64].

Успішність художньо-інтерпретаційної діяльності залежить від розвитку художньо-інтерпретаційних умінь, що відображають рівень образного мислення виконавця, культури його почуттів, естетичних ідеалів і смаку, творчих якостей. Окреслені вміння формують поступово на основі музично-виконавського досвіду та рівня художнього розвитку особистості. Спочатку увагу слід зосередити на формуванні таких умінь, як диференціювання художніх вражень та засобів музичної виразності, дослідження внутрішніх композиційних зв'язків та кульмінацій, виявлення художньо-образного змісту. Це забезпечить повноцінне чуттєве розуміння специфіки різноманітних виразних формул, які символізують певні історичні й національні культури. Наступний етап художньо-інтерпретаційної діяльності пов'язаний – із переходом від перцепції музичної інформації до освоєння її виразно-сміслових значень. Подальше осягнення художнього образу передбачає співвідношення його змісту зі спрямуванням ціннісних орієнтацій виконавця, з його індивідуальним життєвим, художнім і виконавським досвідом. Останній етап художньо-інтерпретаційної діяльності пов'язаний із розвитком таких художньо-інтерпретаційних умінь, як: емоційно-емпатійне “перевтілення”; техніко-художня відповідність; сценічно-вольові якості. Такий етап є найбільш відповідальним у художньо-інтерпретаційній діяльності, на ньому конкретизують й уточнюють виконавський задум, реалізують технічна майстерність та емоційно-почуттєвий потенціал. Важливість цього етапу обумовлюється асоціативною природою музичного виконавства, що є підставою для створення різноманітних музичних інтерпретацій із метою поліваріантного тлумачення художньо-образного змісту твору.

Проведений теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних та музикознавчих напрацювань дозволяє зробити висновок, що:

- художньо-інтерпретаційну діяльність можна розглядати у двох аспектах: по-перше, як індивідуальний процес, що залежить від рівня розвитку художнього сприйняття, мислення та смаку; по-друге, як процес колективний, що здійснюється під час обговорення, діалогу, дискусії з приводу музичного твору, що вивчається, коли виникає прагнення поділитися своїми думками, відчуттями, переживаннями;
- метою художньо-інтерпретаційної діяльності є створення переконливої інтерпретації музичного твору, виявлення та пояснення використаних у ньому певних художніх прийомів та засобів виразності;
- художньо-інтерпретаційна діяльність передбачає наявність музичних знань та умінь аналізувати, порівнювати та узагальнювати художні явища; розуміння авторського задуму з позиції згоди або незгоди з нею; оцінку соціальної значущості твору; вміння співвіднести емоційне сприйняття з понятійним судженням, переносячи це судження на інші види та жанри мистецтва; трактувати назву твору як образне узагальнення;
- особливістю художньо-інтерпретаційної діяльності є осмислене тлумачення емоційно-образного змісту музичного твору з певної культурно-історичної позиції.

Результатом художньо-інтерпретаційної діяльності має стати не тільки створення різних типів інтерпретацій (вербальної або виконавської), а й набуття студентами знань, умінь, емоцій, співпереживань, які проявляються як внутрішні якості особистості і реалізуються в різноманітних формах художньо-педагогічного спілкування.

Отже, визначення особливостей художньо-інтерпретаційної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва дозволить спрямувати процес вокального навчання у вищих педагогічних навчальних закладах у педагогічну площину. Це, в свою чергу, дозволяє визначити напрями подальших досліджень, зокрема обґрунтування педагогічних умов і принципів формування готовності студентів до художньо-інтерпретаційної діяльності, визначення форм і методів роботи, з використанням яких цей процес відбуватиметься ефективніше.

Список використаних джерел

1. Гуренко Е.Г. Специфика художественной интерпретации (опыт логического анализа) / Е.Г. Гуренко // Вопросы исполнительского искусства. – Новосибирск, 1974. – С. 17-42.
2. Князева Г.Л. Особенности интерпретации оперно-вокального репертуара в концертмейстерском классе / Г.Л. Князева // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – №04 (75). – Апрель 2015. – Ч. IV. – М., 2015. – С. 107-109.
3. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь : для студ. высш и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : Издат. Центр “Академия”, 2000. – 176 с.
4. Колесник Е. С. О значении понятия “Художественная интерпретация” / Е.С. Колесник // Журнал научных публикаций аспирантов и публикаций – Курск, 2014. – С. 54-60.
5. Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки / Н. П. Корыхалова. – М. : Музыка, 1979. – 156 с.
6. Кочнев Ю. Л. Объективное и субъективное в музыкальной интерпретации: автореф. ... кандидата искусствоведения / Ю.Л. Кочнев. – Л., 1970. – 22 с.
7. Мозгальова Н.Г. Теоретико-методичні засади інструментально-виконавської підготовки вчителя музики / Н.Г. Мозгальова. – Вінниця : “Меркьюрі-Поділля”, 2011. – 488 с.
8. Москаленко В. Про специфіку музичної інтерпретації / В. Москаленко // Київське музикознавство. – Вип. 2 : Проблеми музичної інтерпретації. – Київ, 1999. – С. 4–14.
9. Мятієва Н. А. Исполнительская интерпретация музыки второй половины XX века : дис. ...канд. искусств./ Н.А. Мятієва. – М., 2010 – 190 с.
10. Наер В.Л. Понимание и интерпретация (к основам интерпретации текста как аналитической деятельности) / В.Л. Наер // Сборник научных трудов МГЛУ. Проблемы современной стилистики. – М. : 2001. – Вып. 459. – С. 3-13.
11. Рудницька О.П. Музыка і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти : навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Київ : ІЗМН, 1998. – 248 с.
12. Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Том 1 (А-О): пер.с англ. / А. Ребер. – М. : Вече, АСТ, 2000. – 364 с.
13. 13. Філософський енциклопедичний словник [за ред. В. Шинкарука] – Київ : “Абрис”, 2002. – 742 с.

The article deals with the peculiarities of artistic and interpretive activity of music teachers. The theoretical analysis of philosophical, psychological, pedagogical and musicological works has been carried out. It has been noted that artistic and interactive activities can be considered in two aspects: firstly – as a purely individual process depending on the level of development of artistic perception, thinking and taste; secondly – as a collective process, carried out during the discussion, dialogue, discussion on the musical work being studied, when there is an aspiration to share their thoughts, feelings, experiences. The purpose of artistic and interpretive activity is to create a convincing interpretation of a music work, to identify and explain certain artistic techniques and means of expression used in it. Artistic and interpretive activity

involves the availability of music knowledge and ability to analyze, compare and generalize artistic phenomena; understanding of the author's idea from the point of agreement or disagreement with it; assessment of the social significance of the work; the ability to correlate emotional perception with conceptual judgments, transferring this judgment to other types and genres of art; interpreting of the title of the work as a figurative generalization. The feature of artistic and interpretive activity is a meaningful interpretation of the emotional-figurative content of a musical composition from a certain cultural and historical position. The result of artistic and interpretive activity should be not only the creation of different types of interpretations (verbal or performing), but also the acquisition of knowledge, skills, emotions, empathy by the students, which are manifested as internal qualities of the individual and implemented in various forms of art and are pedagogical communication.

Key words: *teacher of music, artistic-interpretiv activity, piece of music, understanding, interpretation, communication.*

УДК 785.161(477.43)

DOI: 10.32626/2309-9763.2018-25.-2.53-60

Іван Маринін
Ivan Marynin

ЕТНОРЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНОЇ МОВИ НАРОДНО-ТАНЦЮВАЛЬНОЇ МУЗИКИ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ (НА ПРИКЛАДІ АНСАМБЛЮ НАРОДНОЇ МУЗИКИ ОЛЕКСІЯ БЕЦА)

ETHNO-REGIONAL FEATURES OF MUSIC LANGUAGE OF FOLK-DANCE MUSIC OF THE SOUT-WEST PODILLIA (ON THE EXAMPLE OF OLEKSII BETS' ENSEMBLE OF FOLK MUSIC)

У статті висвітлено етнорегіональні особливості музичної мови народно-танцювальної музики Південно-Західного Поділля, яка формувалася через вплив музичної культури інших народів, що проживали в зазначеному регіоні (росіяни, поляки, угорці) або були її географічними сусідами (молдовани, румуни). Досліджено, що формування народно-танцювальної музики відбувалося у тісному зв'язку з природним подільським фольклорно-автентичним середовищем й вирізняється регіональною "етнодіалектичною своєрідністю" характерних ознак традиційних локальних етнорегіональних "музичних діалектів" подільського краю.

Ключові слова: *ансамбль народної музики, народно-танцювальна музика, концертний репертуар ансамблю, етнорегіональні особливості музичної мови.*

Величезне неоціненне багатство художньо-образного світу фольклору Південно-Західного Поділля, його висока духовна цінність спонукають до збереження своїх автентичних національних джерел, вивчення і відтворення їх оригінальних надбань. У фольклористиці подільського краю народно-танцювальна музика, як своєрідна школа усвідомлення найкращих світоглядних позицій, завжди носила яскравий самобутній характер і відіграла важливу роль у формуванні духовного збагачення українського народу.

У сучасних наукових дослідженнях висвітлення питання етнорегіональних особливостей музичної мови в різних регіонах України залишаються досить актуальними. Науковці намагаються обґрунтувати, зазначити спільні характерні ознаки та виокремити оригінальне мовлення в різних географічних ареалах її поширення. Зокрема, науковцями акцентується увага на характеристиці художньо-стильових, фактурних особливостей народно-інстру-